

TALLINNA RÜÜTLIORDUDE MUUSEUM
 ASUKOHT: Kuninga 3, Tallinn
 AVATUD T-P kell 10:00 -18:00
 SULETUD: E ja riigipühadel
 LISAINFO: www.tallinmuseum.com

ORDUDE hiilgus ja au TALLINNAS

Tallinna Rüütlordude Muuseum on Eesti noorim ja üks väiksemaid muuseume, kuid kuulub kollektsiooni unikaalsuse poolest faleristika* vallas maailma absoluutsesse tippu. Kuninga tänava võlvagedega keldrisaalides on väljas 750 maailma vanimatele ja auväärsematele ordudele ning ajaloolistele isikutele kuuluvat ordenit ja aumärki.

TEKST: RIINA LUIK FOTOD: IGOR KLIMOV

Tallinna Rüütlordude Muuseum on ühest küljest tõeline maiuspala ajaloo huvilistele, teisalt esindab selle rahvusvaheliselt kõrge tunnustuse pälvinud kollektsioon juveelikonsti kõrgeimat taset. Liialdamata võib öelda, et tegu on Eesti kõige hinnalisema keldriga: nii palju vääriskive ja -metalle, au ja kuulsust kui selle muuseumi ühel ruutmeetril, ei ole terves Euroopas. Säravad ja silmapaistvad ajaloolised isikud, au ja hiilgus - külastaja silme ees rullub lahti põnev ordude ajalugu, mis naelutab vaatama, ärgitab lugema ja mõtisklema - olid need vast ajad!

Tänapäevalgi tegutseb maailmas sadu ordusid ning infotehnoloogia võidukäigust hoolimata meeldib inimestele jätkuvalt kuulata põnevaid lugusid. Ja igal siinsel eksponaadil on jutustada oma lugu! Kollektiooni väärtuslikkust ja unikaalsust hinnatakse faleristikas eelkõige ordenite ning ordude vanuse ja auvärsuse järgi, samuti on määrav see, kellele need kuulusid, ja haruldus. Muuseumis on väljas üle 200 erinevat organisatsiooni või riiki esindavat ordenit, nende vanus hõlmab ajavahemikku 17. sajandist tänapäevani ning mitmed neist on üliharuldased kogu maailmas.

Kõik algas markidest

„Jah, kõik algas markidest, õigemini mind juba poisikesepõlves vallanud suurest huvist ajaloo vastu ja minus pesitsevast kollektsionäärikirest. Markidest huvitas mind eriti kosmonautika, sest nagu kõik väikesed poisid, unistasin minagi saada tuletõrjajaks või kosmonaudiks,“ muheleb kogu maailmas unikaalsete eramuuseumite sekka kuuluva Tallinna Rüütlordude Muuseumi asutaja Valeri Glushchuk. Ligi kakskümmend aastat Eestis transpordi- ja logistikaettevõtet WETT Eesti OÜ juhtinud Glushchuki jaoks on Tallinn juba aastaid ka kodulinn. Sestap oli ordenikollektsiooni väljapanek kodulinnas igati loomulik soov. Kuid et soov ka teostuks, tuli kirglikul kollektsionääril ka muuseum rajada. „Kui oleks seda varem teadnud, milline töö meid ees ootab, poleks me seda vist ette võtnud. See tähendas kogu meeskonnale, kelle seas oli ka rahvusvahelisi eksperte, ligi kaks aastat väsimatut tööd. Kuid kui kasvõi ühel poisil või tüdrukul tuhandest tekib pärast siin käimist huvi ajaloo vastu, on asjal juba mõte sees,“ sõnab muuseumi asutaja. Valeri Glushchuk märgib, et kollektsiooni enese kujunemise lugu on aga palju pikem - ordineid on ta kollektsioneerinud mitukümmend aastat. „Mul on olnud häid nõuandjaid ja abilisid, see on olnud rahvusvaheline koostöö ja muuseumiekspositsiooni kokkupanekul olen eriti tänulik Rudolf Rezničekile ja Pavel Marcišile Slovakiast, Michael Autengruberile Saksamaalt, Jekaterina Lapinšile

Soomest, Tartu Ülikooli medievistika doktorandile Kristjan Kaljusaa-rele ning kogu muuseumi tiimile - ükski ei tee midagi!“

Kollektsionäär lisab, et on kaht liiki inimesi: kogujad, keda huvitab ainult see, et saaks linnukese kirja, ja kollektsionäärid, kelle hulka arvan kuuluvat ka end, keda huvitab eelkõige ajalugu. „Mina kogun eelkõige teadmisi, ja olen rõõmus, kui saan neid teiste huvilistega jagada. Kollektsionääride ringkonnale on omane suhteline suletus, kuid kogu maailmas liiguvad asjad selles suunas, et kollektsionäärid on hakanud julgemini oma kollektsioone avalikkuse ette tooma, tegema koostööd teadlaste, muuseumite, näitusekorraldajate ja kirjastajatega. Meil on samad plaanid, millest mitu on juba aktiivselt töös.“

Mis toimub oksjonimajades?

Ordeneid on alati kollektsioneeritud, kuid kuna tegu on kallihinnalise juveliiritöoga, on need kollektsioonid haruldased, ordeneid on raske omandada ja erakollektsionäärid moodustavad üsna suletud asjaomaste ringi. Võib öelda, et tegu on omamoodi elitaarse klubiga. Isegi oksjonimajadesse ei lubata oksjonil osalema igäüht ning kõigi müüjate ja ostjate tausta uuritakse põhjalikult. Väga oluline on ka juuriiline läbipaistvus, sest on riike, kus tuleb orden statuudi kohaselt pärast omaniku surma riigile tagastada. „Seepärast ei ole mul mitut ihaldatud ordenit sh Vene keiserlikke ordeneid, sest neid ei ole lihtsalt võimalik legaalsel teel soetada,“ selgitab Glushchuk. „Lojaalsed kodanikud või alamad annavad ordenid ja aumärgid reeglina tagasi, välismaalased ei kipu seda tegema ja nii satuvad need vabaringlusse. Kuid iga oksjonil müügile tuleva eseme puhul uuritakse, kuidas see on soetatud, on sul üldse õigus seda müüa jne. Võid mõne harulduse küll mustalt turult osta, kuid ei saa seda iial avalikkuse ette tuua, müüa, riigist välja näitusele viia. Aga milleks seda kodus sahtlis hoida?“

Veerand sajandit Sothebys, Christie ja Dorotheumi oksjonimajades liikunud kollektsionäär tunnistab, et kuigi tal on agent, meeldib talle tegelikult ise oksjonil osaleda: „See on nagu kasiinosõltuvus, millised emotsioonid! Aja jooksul olen muutunud palju rahulikumaks, aga tunnistan, et olen oksjonimajas ka pisaraid pühkinud. Kollektioneerimine on teatud mõttes patt, sest sinna kulub palju aega ja raha. Minu puhul veel eriti, sest tegutsen n-ö kolmel rindel: kollektsioneerin jätkuvalt marke, numismaatikat ja ordeneid (sh Vabamüürlaste märke, millest on Pavol Marciš koostanud eraldi raamatut). Kuid teisalt on kollektsioneerimine nagu saun: ole sa lord, peaminister või luuamees - kõik on võrdsed.“ TM

ORDENITE JA AUMÄRKIDE KIRJELDUSED

AJALOOLANE KRISTJAN KÄLJUSAAR

2

3

4

5

6

7

8

9

10

11

12

MIS ON FALERISTIKA?

- Faleristika on rinnamärkide sh ordenite, teenetemärkide ja medalite uurimine ja kogumine.
- Faleristika uurib ühelt poolt autasude ajalugu, sotsiaalset tausta, ühiskondlikke nähtusi, mis põhjustavad autasude asutamist, autasude saajaid, autasude sotsiaalset väärtust, sümboleid, kunstilist kujundust, valmistustehnoloogijaid, juriidilisi aluseid jne.
- Faleristika tegeleb ka rinnamärkide kui juveliirkunsti uurimisega, olles numismaatika haru.
- Termin „faleristika“ võttis kasutusele Václav Mericka 1930. aastatel ja see on tuletatud Vana-Rooma sõjalise aumärgi *falera* nimetusest.

Allikas: Wikipedia

1. Kõige Üllama Sukapaela ordu sukapael ja ordenitäh

Kõige Üllam Sukapaela ordu on Ühendkuningriigi tähtsaim rüütliordu ning pikima ajalooga ilmalik rüütliordu maailmas. Selle asutas 14. sajandi keskpaigas Inglise kuningas Edward III. Nagu möödunud sajanditel, kuuluvad ka tänapäeval ordu Briti monarh, Walesi prints (õigemini vürst) ja 24 rüütli, kes pälvivad ordenina kaunistatud sukapaela.

2. Dannebrogri ordu ehk Taanlaste Lipu ordu ordenitäh

Dannebrogri ordu rajas 1671. aastal Taani kuningas Christian V. See mälestab legendi, mille kohaselt pälvisid taanlased oma rahvuslipu 1219. aastal, mil kuningas Valdemar II võttis ette ristiretke paganlike eestlaste vastu. Tänapäeva Tallinna asupaigas toimus lahing, mille kõige kriitilisemal hetkel langenud taevast punavalge ristilipp, mis

taanlased võidule innustas.

3. Valge Kotka ordu ordenimärk

Valge Kotka ordu rajas Põhjasõja päevil Poola kuningas August II Tugev, kes koondas tormiliste sündmuste keerises orduliikmete näol oma poliitilisi toetajaid. Valge kotkas on olnud Poola riigi ja selle valitsejate sümbol ligi tuhat aastat ning tänapäeval on Valge Kotka orden Poola Vabariigi kõige tähtsam autasu.

4. Musta Kotka ordu ordenikett koos aumärgiga

Musta Kotka ordu oli Preisi kuningriigi tähtsaim ordu. Selle asutas 1701. aasta 17. jaanuaril Brandenburgi markkrahv ja Preisi hertsog Friedrich III. Järgmisel päeval, 18. jaanuaril, krooniti Friedrich esimeseks Preisi kuningaks ning vastsed orduliikmed osalesid tseremoonial äsja pälvitud pidulikes rüüdes, kaelas uhked ordenikettid.

5. Sõjalise Kristuse ordu Suurristi klassi ordenitäh

Sõjalise Kristuse ordu asutas 1319. aastal Portugali kuningas Dinis I. See oli algselt vaimulik rüütliordu, mille esimesteks liikmeteks said endised templirüütli - nimelt oli paavst 1312. aastal Templiordu laiali saatnud, kuid Portugali kuningas soosis seda ikkagi. Tänapäeval on Kristuse orden Portugali Vabariigi tähtsuselt teine autasu.

6. Kõigepühama Kuulutamise ordu kett, aumärk ja täht

Kõigepühama Kuulutamise Kõrgeim ordu on Euroopa üks vanimaid rüütliordusid. Ordu rajas 1362. aastal Savoia krahv Amadeus IV, kes pühendas selle „Neitsi Maarja viieteistkümneme rõõmuhetkele“ - õnnelikele sündmustele Jumalaema elus. Nende seas oli hetk, mil ingel Gabriel teatas Maarjale, et viimane toob ilmale Jeesuse. Seda stseeni kujutab ka ordu aumärk.

7. Püha Aleksander Nevski ordu ordenitäh ja aumärk

Püha Aleksander Nevski ordu asutamise algatas Vene keiser Peeter I, kes rajas ka riigi uue pealinna - Peterburi - Neeva jõe. Peeter soovis pühendada ordu Novgorodi keskaegsele vürstile ja pühakule Aleksander Jaroslavitšile, keda tuntakse Nevskina sõjaliste võitude tõttu, mis ta Neeva ääres saavutas. Peeter ise aga suri enne esimese Nevski ordeni annetamist.

8. Böömi aadlirist

Böömi aadlirist on haruldane autasu, mida rajas 1814. aastal Austria keiser Franz I, kes oli Napoléon Bonaparte'i üks peamisi vastaseid. Pärast prantslaste keisri alistamist tunnustas Franz auristiga 37 böömi aadlimeest, kes moodustasid sõjakampaaniatel tema ihukaitseväge. Tänapäeval on teada üksnes kaheksa Böömi aadliristi asupaik.

9. India Keisririigi ordu täht ja aumärk, rüütelkomandöri klass

India Keisririigi ordu asutas 1878. aastal Ühendkuningriigi kuninganna Victoria, tähistamaks enda kroonimist India keisrinnaks. Kuna ordenit annetati sageli India vürstidele, ei kujutanud aumärk risti vältimaks mittekristlastest kavalereid solvamist. Eurooplaste jaoks oli kujundus aga nii kummaline, et ordenit kutsuti naljatades „moosipalliks“ või „lõmastatud tomatiks“.

10. Krüsanteemi Suurordeni lindiklassi täht ja aumärk

19. sajandil asutasid Lääne eeskujul ordeneid ka Ida-Aasia riigid. Jaapani tähtsaim autasu on Krüsanteemi Suurorden, mille keiser Meiji rajas 1876. aastal. Krüsanteem on olnud Jaapani keisriperekonna embleem 13. sajandist alates ning Krüsanteemi Suurorden on äärmiselt prestiižne autasu, mida annetakse Jaapanis väga harva.

11. Roosiordu ordenitäh, aukandja klass

Roosiordu rajas 1829. aastal Brasiilia keiser Pedro I, tähistamaks oma abielu Amélie von Leuchtenbergiga. Tseremoonia korraldati algselt vahendaja kaudu Euroopas, aga kui kaunis Amélie jõudis Brasiiliasse, olevat laeva vastu tulnud keiser olnud temast niivõrd lummatud, et ta lausa minestas. Pedro korraldas uue abielutseremoonia ja asutas Amélie auks ka ordu.

12. Kotkaristi I klassi teenetemärgi täht

1928. aastal asutatud Kotkaristi teenetemärk oli algselt Eesti Kaitseliidu autasu. Kuna Eesti esimene põhiseadus keelas vabariigi valitsusel ordeneid ja teenetemärke jagada, omistati seda aga tihti niiviisi, et Kaitseliit lähtus autasu annetades valitsuse juhtnööridest. Konstantin Pätsi riigipöörde järel sai Kotkaristist ametlikult Eesti riiklik sõjaline teenetemärk.